

ποινή θέλει ἐκτελεσθῇ ἐπὶ τοῦ ἀνδρικέλλου σας. Ἄφ' οὗ δὲ ἐξεπλήρωσα, ὅσον τὸ ἐπ' ἐμοί, τὸ καθήκον τὸ ὁποῖον ἡ θέσις μου με ἐπιβάλλει, ἄς ἐκπληρώσῃ καὶ ὁ δῆμιος τὸ ἐδικόν του.

Ὁ δῆμιος ἔστυρε τότε τὸ ξίφος του, καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ βασιλικοῦ ἀγάλματος, κοπεῖσα ἀπὸ τοὺς ὤμους, ἐκυλίσθη εἰς τοὺς πόδας τῆς λαιμητόμου.

— Ἦδη, εἶπεν ὁ Ἰωάννης Πασγάλης, θέσατε τὴν κεφαλὴν ταύτην εἰς τὴν ἄκραν τῆς ὁδοῦ ὅπου ἐρονεύθῃ ὁ Ἀντώνιος Μενδέζος καὶ ἀφήσατέ τὴν ἐκεῖ ἕνα μῆνα, πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ κακουργήματος τοῦ βασιλέως.

Ὁ δὸν Πέτρος κατέβη τοῦ ἵππου, καὶ προχωρήσας πρὸς τὸν Ἰωάννην Πασγάλην.

— Ἀξιε βοηθὲ τοῦ Εἰσαγγελέως τῆς Σιδιλλίας, εἶπε με γαλήνιον φωνήν, χαίρω διότι σὲ ἐνεπιστεύθην τὴν διεύθυνσιν τῆς δικαιοσύνης μου· εἰς οὐδένα ἄλλον ὁμοίόν σου ἠδυνάμην νὰ τὴν ἐμπιστευθῶ. Σὲ ἀναγνωρίζω λοιπὸν ἄξιον τῆς θέσεως αὐτῆς, τῆς ὁποίας τὰ καθήκοντα ἐξεπλήρωσας μέχρι σήμερον τῶσπ' νομίμως καὶ ἀμερολήπτως. Ἡ ἀπόφασίς σου εἶναι δικαία, θέλω νὰ ἐκτελεσθῇ μέχρι τέλους με τὴν ἀπαιτούμενην ἀκρίβειαν· κατὰ τοῦτο μόνον διαφέρωμεν ὅτι ὄχι μόνον ἕνα μῆνα ἀλλὰ διὰ παντός θέλω νὰ μένῃ ἐκτεθειμένη ἡ διὰ τῆς χειρὸς τοῦ δημίου κοπεῖσα αὕτη κεφαλὴ, διὰ νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς τὴν μνήμην τῆς δικαιοσύνης σου.

Ἡ θέλησις τοῦ δὸν Πέτρου ἐξετελέσθη, καὶ σήμερον ἀκόμη βλέπομεν εἰς τὴν ἄκραν τῆς ὁδοῦ Καρδίλλας τὴν κεφαλὴν αὐτὴν, ἥτις, κατὰ τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ λαοῦ, εἶναι αὕτη ἐκεῖνη ἡ ἀποτεθείσα ἐκεῖ τὸ 1359 διὰ τῆς χειρὸς τοῦ δημίου.

Ταῦτο τὸ διήγημα τοῦ δὸν Πέτρου, ὁποῖον ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Ζουρήτα, εἰς τὰ περὶ Σιδιλλίας χρονικά του.

ΦΩΚΙΩΝ.

ΤΟ ΥΔΩΡ ΤΗΣ ΣΤΥΓΟΣ.

—ο—

Ἀγαθοὺς, δικαίους, ἀπαθεῖς, καί, ἀπλῶς εἰπεῖν, τέλεια ὄντα οὐτ' ἐφαντάσθησαν ποτε, οὐδ' ἐδύναντο νὰ φαντασθῶσι τοὺς θεοὺς των οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι. Καθότι, φυσικῶς τῷ λόγῳ ἐκλαθόντες αὐτοὺς ὁμοίους αὐτοῖς κατὰ τὸ εἶδος, δὲν ἠδύναντο εἰμῇ καὶ νὰ ἐκλάδωσιν αὐτοὺς, ἄλλως τε ἀθανάτους, αὐλούς καὶ μάκαρας ὁμοίους αὐτοῖς κατὰ τὸν νοῦν, τὴν βούλησιν καὶ τὴν καρδίαν. Διὸ πάντα τὰ ἀνθρώπινα πάθη, πάσας τὰς κακίας, πάσας τὰς γυνήϊους καὶ ἀλόγους ὁρέξεις ἀνεδίδασεν ἡ γόνιμος καὶ ζωηρὰ αὐτῶν φαντασία ἐπὶ τῶν χροσῶν τῆς πτερύγων εἰς τὸν οὐρανόθικτον Ὀλυμπον.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀνθρωπίνην καρδίαν καὶ μὴ αὐτόνομον βούλησιν εἶχον οἱ θεοὶ των, ἐπίστευον οἱ πρόγονοι ἡμῶν, ὅτι πάντοτε διεννοοῦντο καὶ ἔκραττον, ὡς καὶ αὐτοί, ὅτε μὲν κατὰ συμφέρον, κατὰ χάριν ἢ κατὰ συμπαθεῖαν, ὅτε δὲ κατ' αἶταν, σπανίως δὲ κατὰ θέμιν. Ὁ λόγος αὐτῶν σπανίως ἐπιχειρεῖ νὰ δαμάσῃ τὰ πάθη των· ἀλλὰ καὶ ἂν ἐνίστῃ ἐπιχειρῇ, εἰς μάτην· διότι ἀείποτε θριαμβεύουσι τὰ πάθη, δεσμεύοντα καὶ κατασιγαζόντα αὐτὸν, καὶ ὠθοῦντα τοὺς θεοὺς εἰς ἀδίκους, αἰσχροὺς, ἔστιν ὅτε καὶ κτηνώδεις πράξεις, εἰς πράξεις, εἰς ἃς οὐδὲ οἱ θνητοὶ αὐτοί, κατὰ τὸν βεῖον Πλάτωνα, ἐκτραχηλίζονται.

Τῶνόντι· ὁ βίος τῶν θεῶν των δὲν εἶνε ἄλλο τι, εἰμῇ σειρά ἀλλεπαλλήλων πράξεων, ἀντικειμένων εἰς τοὺς νόμους τῆς δικαιοσύνης, τῆς μακαριότητος, τῆς ἀγαθότητος, τῆς ἀγάπης, τῆς σωφροσύνης καὶ ἀληθείας· ὁ δόλος, ἡ ἀπάτη, ὁ φθόνος, αἱ διαβολαί, αἱ συκοφανταί, αἱ μηχανορραφαί καὶ τὸ ψεῦδος προεδρεύουσι πασῶν τῶν πράξεων των. Ἐκ τούτου ἀείποτε δυσπισταί, πλεῖστοι ὅσαι ἀμφιβολαί καὶ σοῦραι ὑποψαί ἐγείρονται παρ' αὐτοῖς. Καὶ αὐτὸς ὁ Ζεὺς, ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφροὺς, ἀμφιβάλλει καὶ δυσπιστεῖ ἐνίοτε εἰς τοὺς λόγους καὶ ὑποσχέσεις τῶν ἄλλων θεῶν, καὶ τὸ ἀνάπαλιν. Ἐκ τούτου ἐγενήθη καὶ παρ' αὐτοῖς ἡ ἀνάγκη νὰ καθιερωθῇ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας μέγας τις καὶ δεινὸς ὅρκος, καὶ βαρύνταται κατὰ τῶν ἐπιόρκων θεῶν ποιναὶ νὰ καταγνωσθῶσιν.

Ὁ μέγας οὗτος καὶ δεινὸς ὅρκος εἶναι τὸ ὕδωρ τῆς Στυγὸς, τὸ ὁποῖον εὐφυῶς νόμιμον τῶν θεῶν ὅρκον ὀνομάζει ὁ γιγαντώδης ἀνατροπεὺς τοῦ Πανθέου τῆς μυθολογικῆς, Λουκιανός. Εἰς τῆς Στυγὸς λοιπὸν τὸ ὕδωρ ὡμνῶν ἐν γένει πάντες οἱ θεοὶ καὶ πᾶς αἱ θεαί. Οὕτως ὁ λυσίπονος Ἰπνος, ὅτε ἡ δολομήτις Ἥρα ὑπισχνεῖτο νὰ τῷ δώσῃ ὡς γαμετὴν τὴν νεωτέραν τῶν καλλικόμων χαριτων, τὴν τρυφερὰν καὶ ἐρασμίαν Πασιθέην, εἰς βαρὺς περὶ τὸν Δία, ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς ἐν φιλότῃ ἀναπαυόμενον, περιχυθῇ, ὅπως, τῆς εὐκαιρίας ταύτης ὠφελουμένη, βοηθήσῃ διὰ τοῦ Ποσειδῶνος τοὺς Ἕλληνας καὶ τὰ μέγιστα τοὺς εὐνοὺς τῷ Διὶ Τρῶας βλάψῃ, ἀμφιβάλλων περὶ τῆς ἐκπληρώσεως τῆς ὑποσχέσεώς της ἀνευθεριάστως τὴν προσκαλεῖ νὰ ὁμώσῃ περὶ τούτου εἰς τῆς Στυγὸς τὸ ὕδωρ.

Ἄγρει νῦν μοι ὁμοῦσαι ἄσπετον Στυγὸς ὕδωρ

(Ἰλ. Ξ. 271).

Ὡσαύτως αὐθις ἡ δολοφρὼν Ἥρα πείθει περὶ τῆς εἰς τὸν Ἑλληνορωμαϊκὸν πόλεμον δῆθεν οὐδετερότητος της τὸν μένεα πνέοντα κατ' αὐτῆς Δία ὁμνύουσα εἰς τῆς Στυγὸς τὸ ὕδωρ (1).

Ἰστω νῦν τόδε γαῖα καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερβην

Καὶ τὸ κατεδόμενον Στυγὸς ὕδωρ, ὅς τε μέγιστος

Ὁρκὸς δεινότατός τε πέλει μακάρισσι θεοῖσιν

(Ἰλ. Ο. 36-39).

Πάνυ παράδοξον εἶναι, ὅτι καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀμφι-

(1). Ἰλ. Θ. 369.

βάλλοντες ἐνίοτε περὶ τῆς γνησιότητος τῶν ὑποσχέσεων τῶν θεῶν τῶν, δὲν αἰσχύνονται ὡς ἀπαιτήσασιν παρ' αὐτῶν τὴν μετ' ὅρκου, καὶ ὅρκου μεγίστου (2) καὶ δεινοῦ ἐνίσχυσιν αὐτῶν. Τοιοῦτοτρόπως ὁ πολυμήχανος Ὀδυσσεὺς δὲν ἐπίστευσεν εἰς τὴν περὶ τοῦ νόπτου τοῦ γλυκύθυμον τῆς Καλυψτοῦς ὑπόσχεσιν, εἰμὴ ὅτε ὤμοσεν εἰς τῆς Στυγὸς τὸ ὕδωρ (Ὀδυσ. Ε 183 — 86).

Περὶ τῆς Στυγὸς, περὶ τοῦ ὕδατος αὐτῆς, περὶ τοῦ τόπου, ὅθεν κατελείβετο, ὡς καὶ περὶ τῶν λόγων, ὧν ἐνεκεν ἐνομίσθη ὡς ὁ δεινὸς τῶν θεῶν ὅρκος, οὐδαμοῦ τῆς ἐποποιίας τοῦ ἀναφέρει ἀκριβῶς ὁ Ὀμηρος. Πάντα δὲ ταῦτ' ἀναντιρρήτως ἤδελον κρύπτει σθαι εἰς τὸ ψηλαφητὸν τῶν ἡρώϊκων χρόνων σκότος, ἐὰν ὁ κατὰ τὴν πιθανωτέραν γνώμην σύγχρονος αὐτῷ Ἡσίοδος δὲν συνέλεγε τοὺς τῆδε κακεῖσε διεσπαρμένους περὶ θεῶν μύθους, καὶ δὲν ἐπλαστούργει ἐξ αὐτῶν τὴν διασωθεῖσαν θεογονίαν, ἐν ἣ καὶ τοὺς ἀντινομοῦντας μύθους ἐσυμφιλίωσε καὶ γενεαλογικῶς τὴν καταγωγὴν τῶν θεῶν κατέδειξε.

Ἡ Στύξ, κατὰ τὸν Ἡσίοδον, ἦτο μία τῶν προσκυτέρων ὠκεανίδων μετ' ἧς ὁ Πάλλας ἐγέννησε τὸν Κρόνον, τὸ Κράτος καὶ τὴν Νίκην, ἧτις πρώτη τῶν ἄλλων θεῶν ἔδραμε μετὰ τῶν υἱῶν τῆς, ὅπως ὑποστηρίξῃ τὸν θρόνον τοῦ Λιὸς, ἀρδὴν ὑπὸ τῶν δυσμάχων Τιτάνων κλονούμενον. Εὐγνωμονῶν διὰ τοῦτο ὁ εὐρυκρεῖων Ζεὺς τοὺς μὲν υἱούς τῆς κατέταξεν εἰς τὴν τῶν Ὀλυμπίων θεῶν χορείαν, εἰς αὐτὴν δ' ἐπεδαψίλευσε τὴν μεγίστην τιμὴν, ὑποχρεώσας τὸ Πάνθεον νὰ ὁμνήσῃ τὸν μέγαν καὶ δεινὸν αὐτοῦ θρόνον εἰς τὸ ὕδωρ αὐτῆς (3).

Τὴν δὲ Ζεὺς τίμησε, περισσὰ δὲ δῶρα ἔδωκεν

Αὐτὴν μὲν γὰρ ἔθηκε θεῶν μέγαν ἐμμεναι ὅρκον.

Παῖδας δ' ἤματα πάντα εὖος μεταναίετας εἶναι

(Ἡσιόδ. Θεογ., 398—401).

Ὡς καταχθονία δὲ θεὰ κατῴκει ἐν ἄδου, μακρὰν τῶν ἄλλων θεῶν, εἰς τὰ ἐπὶ αἰγίλειπος καὶ ἡλιόσπου πέτρας ὑφούμενα μέγαρά τῆς, ὅθεν κατελείβετο τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὕδωρ, τὸ ὅποιον εἰσέπιπτε μετὰ ταῦτα εἰς ὁμώνυμον ποταμόν. Κατὰ τοῦ ὕδατος λοιπὸν τοῦτου ὡμνῶν, ὡς προεῖρηται, ἐν γένει οἱ θεοί, τὸ ὅποιον εἰς μὲν τοὺς ἐνόρκους ἦτον ἀδελφεῖς, εἰς δὲ τοὺς ἐπιόρκους ὀλεθριώτατον καὶ βαρυτάτας τὰς ποινὰς κατ' αὐτῶν συνεπάγων, καθότι, ὁ πικρὸν ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦτου καὶ ὁμόσας, ἐὰν ἐπιώρκει, πρῶτον μὲν ὀλόκληρον ἐνιαυτὸν κατέλειπε κλινῆρης, ἀνάπνευστος, ἀναυδός, ἀνευστος τοῦ νέκταρος καὶ τῆς ἀμβροσίας, εἴτα δὲ, ἀπεδοκιμάζετο καὶ ἑτέρους ἐννέα ἐνιαυτοὺς τῆς χορείας τῶν θεῶν, καὶ, ὁ ἄθλιος!

Οὐδέποτε' ἐς βουλὴν ἐπιμίσγεται οὐδ' ἐπὶ δαίτας

Ἐννέα πάντ' ἔσται δακτύλῳ δ' ἐπιμίσγεται αὐτῇ

Εἴραις ἀθανάτων, οἳ Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι.

(Θεογ. 775—886)

Ἀλλ' ἡ Στύξ, ἥν ἅπαντες στυγοῦσι, στυγοῦσα καὶ

αὐτὴ τὸ στυγερὸν τοῦ ἄδου σκότος, ἀναβαίνει ἐπὶ τῆς γῆς, ἀγαπᾷ νὰ βλέπῃ τὸ γλυκὺ τῆς ἡμέρας φῶς, καὶ νὰ συναπολαύῃ τῆς λατρείας καὶ τῶν ἀνθρωπίνων τιμῶν. Ὁ Ὀμηρος, ὅτις δὲν ἐπλαστούργει μύθους, ἀλλὰ τοὺς ἐνυπάρχοντας συλλέγων περιέβαλλε μὲ τὴν ἀλουργίδα τῆς Μούσης του, ἀναδιδάσκων λεληθότως τὴν Στύγα εἰς δύο ἑτέρα τῆς γῆς μέρη, ἐπιχέει ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων τούτων νέαν μεθόδον ἀγλύν καὶ οὐ σμικρὰς δυσκολίας.

Οὕτως ἐν μὲν τῇ Ἰλιάδι. (Β. 753). θέτει αὐτὴν ἐν τῇ τῶν Περγαίδων χώρα ὡς πηγὴν Τιτηρησίας τινὸς ποταμοῦ, ἐν δὲ τῇ Ὀδυσσεΐα (Κ. 514). ἐν τῇ κατὰ τὸν ὠκεανὸν γῶρα, τῶν Κιμμερίων, ὡς πηγὴν τοῦ Κωκυτοῦ, περὶ ἧς καὶ ὁ Οὐίργιλιος μνησθὲν ποιεῖται. Ὁ δὲ Πρόδοτος, ὁ Πausanias, ὁ Πλούταρχος, ὁ γεωγράφος, Πλίνιος ὁ πρεσβύτερος, ὁ Οὐίτρίσιος καὶ πολλοὶ ἄλλοι μνημονεύουσι καὶ τετάρτην τινὰ ἐν Ἀρκαδίᾳ Στύγα, ἧς τὸ ὕδωρ καὶ ὁ βράχος ὅθεν κατελείβετο ἐτι καὶ νῦν μετὰ θαυμασμοῦ δείκνυται.

Ἐν τῷ τῶν νεῶν λοιπὸν καταλόγῳ ἀναφέρει ὅτι διαρρέει τὴν χώραν τῶν Περγαίδων ποταμὸς τις Τιταρήτιος, ἀπορρέων ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὕδατος τῆς Στυγὸς, ὅστις μολονότι ἐξέδιδεν εἰς τὸν καλλιέρροαν καὶ ἀργυροδίνην Πηνειὸν, ὡς ἀπορρώξ ὅμως τῆς Στυγὸς δὲν συνεκινῶτο αὐτῷ, ἀλλ' ἐπέπλεεν αὐτῶν, καθὼς τὸ ἔλαιον.

Ἀλλὰ τέ μιν, καθύπερθε ἐπιρρέει ἥϊε' ἔλαιον

Ὁρκοῦ γὰρ δεινοῦ ὕδατος ἔστιν ἀπὸρρώξ

Ὁ Τιταρήτιος αὗτος ποταμὸς, κατὰ τὸν γεωγράφον (βιβλ. Θ. § 20), εἶνε ὁ Εὐρώτας (4)· πηγάζων ἐξ ὄρους τινὸς συμφυοῦς τῷ Ὀλύμπῳ, ὅστις, διὰ τὰ περιεχόμενα ἐν αὐτῷ ἐλαιώδη (5) μόρια, δὲν συνεκινῶτο τῷ δεχομένῳ αὐτὸν Πηνειῷ. Ὁ Εὐστάθιος τὸ φαινόμενον τοῦτο, παρατηρούμενον συνήθως εἰς τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν, τῶν ὁποίων τὰ ὕδατα διὰ τὴν φυσικὴν αὐτὴν κορυφότητα φαίνονται ἐπιπλέοντα εἰς ἱκανὴν ἔκτασιν τῶν κυανῶν τῆς θαλάσσης νώτων, ἐξηγεῖ εἰς τὴν κορυφότητα καὶ μεταλλικὴν τοῦ Τιτηρησίου γλισχρότητα.

Ἐν δὲ τῇ Ὀδυσσεΐᾳ (Κ. 509 — 14) ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὰ πέρατα τοῦ Ὀκεανοῦ ἐνθα κατῴκουν οἱ Κιμμέριοι (6) ἥετι καὶ νεφέλη κεκαλυμμένοι ὑπῆρχε κόλπος τις καὶ τέμενος τῆς Περσεφονης.

Μικραὶ τ' οἴγιστοι καὶ ἱεταὶ ὠλισίαι κρηφαί.

Εἰς τῶν κόλπων τούτων τοὺς μυχοὺς, Ἄδου, ὡς πα-

(4). Ὁρθότερον Εὐρώτας καλεῖται σήμερον κοινῶς Σαραντόπορος, ὁ δὲ Πηνειὸς, Σαλαμβρίας.

(5). Πολλὰ τοιαῦτα ὕδατα ἀναφέρονται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις (ὅρα καὶ Ἡρόδ. βιβλ. 3. § 23). Ἡ φυσιογνωσία, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, νιτροῦδη, θειοῦχα καὶ ἄλλα, οὐχὶ δὲ καὶ ἐλαιώδη ὕδατα γνωρίζει. Ἐν Ζακύνθῳ λέγεται ὅτι ὑπάρχει σήμερον τοιαύτη τις πηγή.

(6). Ἡ Χαμάρρα ἔκαμινεν ἀρχαιολόγους νὰ ὑποθέσωσιν ἐσφαλμένως ὅτι ἔκειτο ὁ Ἄδου παρὰ τὰ Ἀφροκέραινα τῆς Ἠπείρου καὶ ὅτι εἰς τὴν ὑπώρεικον αὐτὴν ὑπῆρχε καὶ ἡ μεθόδος τῆς Κιμμερίας πόλεως, ἧς τ' ὄνομα διεσώθη μὲν καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, ἀλλὰ παρεφθαρμένον. Χαμάρρα ἢ Κιμάρρα καὶ Χαμπαρρῆται ἀντὶ Κιμμεριῶται οἱ κάττικοι.

(2). Ὁποιον ἀπαντᾷ παρ' Ὀμήρῳ τὸ ὁμόσιον ὅρκον μετὰ τῶν ἐπιθέτων μέγας, καρτερός ἢ δεινός, ἀναγκαστικῶς ἐκεῖ πρέπει νὰ υποθέσωμεν ὅτι ὑπαινίσσεται ὁ ποιητὴς τὸν τῆς Στυγὸς ὅρκον.

(3). Ἀπολλοδώρου βιβλ. 1 Κεφ. 3.

ρακατιόντες θέλωμεν ἰδεῖ καλούμενον, ἐξέσπλυνεν ὁ Κωκυτός εἰς τὴν Ἀχέρυντα ἀπορρέων ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὕδατος τῆς Στυγός· ἐκεῖ εἰσπλεύσας κατὰ σύμβουλὴν τῆς Κίρκης ὁ πολύτλας Ἰδύουσεύς, εἶρε τὴν εἰς Ἄδου καθόδον. Ὡσαύτως ὁ Οὐίργιλιος διηγούμενος τὰς πλάνας τοῦ Ἡρώδου του καὶ μιμούμενος καὶ ἐνταῦθα πιστῶς τὸν Ὅμηρον, μᾶς φέρει τὸν Αἰνείαν εἰς τὸν κόλπον τοῦτον ζητοῦντα καὶ αὐτὸν, κατὰ τοὺς χρητμούς τῆς Σιδύλλης, τὴν εἰς Ἄδου καθόδον. Ἐκεῖ ὁ Αἰνείας ἀπήντησε σπῆλαιόν τι ὑψηλόν, τραγὺ καὶ ἀρτίστομον, εἰς τὸ ὅποιον δὲν ἠδύνατό τις νὰ πλησιάσῃ διὰ τὴν ἐξαπλουμένην πρὸ αὐτοῦ μέλαιναν λίμνην, καὶ διὰ τὸ ἐκ τοῦ συσκιάζοντος αὐτὴν πυκνοφύλλου δάσους γεννώμενον σκότος· καὶ αὐτὰ τὰ ἀναρρέγιμα εἰς τὸ δάσος ἐκεῖνο πτηνὰ δηλητηριοζόμενα ἀπὸ τὰ ἀναπεμπόμενα ἐκ τῆς λίμνης ἀέρια ἀπέδνησκον, διὸ Ἄδωνος, λέγει ὁ ποιητῆς, ὠνομάσθη ὁ τόπος ἐκεῖνος ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων.

Spelunca alta fuit, vastoque immanis hiatus,
Scrupea, tota lacu nigro nemorumque tenebris
Quam super haud ullae poterant impune volantes
Tendere iter pennae — talis sese halitus atris
Faucibus effundens supera ad convexa ferebat
Unde locum Graeci dixerunt nomine Adonon.

(Virg. Aeneidos lib. VI. V. 237—52).

Εἰς τοὺς μυχοὺς τοῦ κόλπου τούτου παρὰ τὴν Σικελικὴν κόμην ἐν τῇ Καμπανίᾳ κειμένου, ἀναφέρει ὁ γεωγράφος, ὅτι ὑπῆρχε πηγὴ τις ποταμίου ὕδατος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἕνεκα τῆς προμνησθείσης ιδιότητος (7) ἀπείχον οἱ ἐγχώριοι νομίσαντες ὅτι αὐτὸ ἦτο τὸ ὕδωρ τῆς Στυγός.

Ταῦτα ἐν κεφαλαίῳ εἶναι τὰ περὶ τοῦ ὕδατος τῆς Στυγός μυθώδη τῶν ποιητῶν. Ἐν τῷ ὁμαλῷ ὁμῶς τῆς Πελοποννήσου, Ἀρκαδίᾳ, ἐν ἣ ἡ φύσις ἐπιδεικνύουσα τὸ μεγαλεῖόν της ἐξεκένωσε τὰς ποικιλοτέρας καὶ μεγαλοπρεπεστέρας εἰκόνας, ὧλιγον τι ἄνωθεν τῆς ὑψιρείας τοῦ παρὰ τὴν ἀρχαίαν Νώνακριν Ἀρσανίου (8) ὄρει, ἀνέριων τις διὰ τὸ πρηνὲς καὶ τραγὺ αὐτοῦ, εἰσέρχεται εἰς βαθὺ καὶ στενὸν λεκανοπέδιον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὡς ἀπὸ βάσεως, ὑψοῦται ὑψικρημνὸς τις βράχος, ἀκανθώδης καὶ ὑπόφαιος (9), βράχος, τοῦ ὁποίου τὴν φαλακρὰν κεφαλὴν μό-

(7) Ἡ ἰδιότης τοῦ ὕδατος τούτου δὲν ἐξέλιπεν, εἰμὴ ὅτι προστάγῃ τοῦ Καίσαρος Ἀγρίππα, κατέραγεν ὁ δεινὸς θεὸς πάλαιος πρὸρρίζον τὸ δάσος ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου ἡ πυκνότης ἐσχιστάζετο τῇ δηλητηριοζομένῃ ἀτμοσφαίρᾳ (ὅρα καὶ Nouvelle Mythologie de la Jeunesse par M. Tardieu d'Enrie p. 152.) Ὁ Νοῦλ δὲν μνημονεύει τὴν ἰδιότητα ταύτην. Σήμερον καλεῖται Lago d' Augus ἢ Lago di Tergela.

(8) Σήμερον καλεῖται κοινῶς Χιαλμός ἢ Χελμός. Ὁ K. Rouquerville (Voyage dans la Grèce, Tome IV. p. 321) ὑποθέτει ὅτι ὁ νῦν Χιαλμός εἶναι ἡ Κυλλήνη, καὶ ὅτι ὁ τῆς Στυγός καταρράκτης ὑψοῦται ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας αὐτῆς καὶ ἀποτομιωτέρας διαβάδος· πλανᾷται πλάνη παχυλὴ. Ταῦτα πρὸς τοὺς οὐδὲ τῆς κοιτίδος των τὴν ἀρχαιολογίαν ἀναδεδιώκτας, καθ' ὅσον ὁ Κύριος Ἱ. Ρογκαθῆς (Ἑλληνικοὶ τόμ. 3. σελ. 599. .) ἀριστα διέστειλε καὶ ἀκριδέστατα ὥρισε τὴν θέσιν καὶ τὴν ἀλυσιν τῶν ὑπερυψίων τῆς τε Κυλλήνης (Ἑρίρας) καὶ τοῦ Ἀρσανίου ἢ Ἀρσανίων ὀρίων (Χιαλμοῦ διαράδαν.

(9). Διὰ τοῦτο καλεῖται κοινῶς Μακρονέρι καὶ Νεραιόνηρο.

νὸν ὁ αἰγαγρος καὶ ἡ ὀρεινός ἐλαφος πατοῦσι καὶ οἱ κατακυλιόμενοι χειμάρροι καταλύουσι. Ἐπὶ τοῦ λεκανοπεδίου τούτου ἱστάμενος ὁ θεατὴς νομίζει ὅτι αἰφνης περιεζώσθη ἀπὸ ἀλυσιν ἀποτόμων καὶ τραχέων παγῶν, τῶν ὁποίων τὰ στήθη φαίνονται, οὕτως εἰπεῖν, κατακαρρωμένα ἀπὸ τὰς ἀκανθούλους ἐλάτας, τὰ αἰθέριον αὐτὸ τῶν ὠκυπτέρων πτελεῶν ἄστυλον. Ἐκ τοῦ κροταλισμοῦ καὶ μηκυθμοῦ τῶν κατακρημνιζομένων χειμάρρων, τῶν βαθείας αὐλακοτομούντων τὸ ὄρος, ἐκ τῆς σιγῆς καὶ τῆς ἐρημίας ἀπὸ θαυμασμὸν καὶ τριχὴν κατακυριευόμενος, ὕψαι μετὰ σεβασμοῦ τὸ βλέμμα πρὸς τὸν κατέναντί του γίγαντα, ὑπεράνω τῆς ἐπιμήκους τοῦ ὁποίου κεφαλῆς, ὡς ἀπὸ οὐρανοβίτου τινὸς ἀναδρυτηρίου, βλέπει ἀναπηδῶσας δύο πηγὰς, τῶν ὁποίων τὸ κροσταλλώδες ὕδωρ καταλισθαίνον ἐξ αὐτῆς φαίνεται, ὡς μυριοπήμες ταινίαι, καταλειθόμεναν· βλέπει καὶ, κοίλαις ταῖς χερσὶ, προσέρχεται πρὸς τοὺς πόδας τοῦ βράχου ζῆτων νὰ δεχθῇ τὰς ταινιώδεις αὐτοῦ σταγόνας, ἀλλ' εἰς μάτην· τὸ ὕδωρ, ἀπὸ τοῦ ἀμέτρητον τοῦ βράχου ὕψος ἐν καιρῷ γαλήνης καταπίπτει ὡς λεπτὴ τις αἰθρίας ἢ ψεκὰς, ὅταν δὲ ἀναλινκνίζεται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους, σχηματίζει περὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ βράχου αἰθερίον τινα ὁμίχλην, καὶ οὐδεμίαν ῥανίς πίπτει ποτὲ ἵνα νοτίσῃ τὸ ὑψωμένον τοῦ θεατοῦ πρόσωπον.

Ἐκεῖ ἄνωθεν, ὅπου σχηματίζεται ἡ παράδοξος αὕτη ὁμίχλη, ἐκεῖ, ὅπου αἱ νεφέλαι πολλάκις φαίνονται ὅτι καταβαίνουναι ἵνα λουσθῶσι, μήπως ἡ θεοτόκος τῆς μυθοθηκευτικῆς ἀρχαιότητος φαντασία ἀνεξέζησε θεὸν ἢ θεάν τινα;

Ἀναγκαιῶς, τὸ οὕτως ἐκπηγάζον, ἔχον καὶ τὰς ὁποίας παρακατιόντες θέλωμεν ἰδεῖ στυγεράς ιδιότητας, οἱ εὐσεβεῖς Ἀρκάδες ἤθελον ὑποθέσει ὡς ὕδωρ τῆς Στυγός, καὶ ἐπομένως ὁμνύει εἰς αὐτὸ τὸν μέγιστον αὐτῶν ὄρκον. Διὰ τοῦτο ὅτε, Κλεομένης ὁ Ἀναξιμανδρίδου κατελθὼν ἐκ Θεσσαλίας διηρέηζε τοὺς γενναίους Ἀρκάδας κατὰ τῆς πατρίδος του Σπάρτης, προὔτιθετο, ὅπως βεβαίωσεν περὶ τῆς εὐλικρινούς αὐτῶν συμμαχίας, νὰ συγκαλέσῃ τοὺς προεστῶτας ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν πόλιν Νώνακριν ἵνα πρὸς τοῖς ἄλλοις τοὺς ἐᾶσιν καὶ εἰς τῆς Στυγός τὸ ὕδωρ (Προδότου βιβλ. 6 § 74). Τὸ ὑπὸ τοῦ πατρὸς τῆς ἱστορίας ἀναφερόμενον περίφρακτον ἄγχος, εἰς ὃ τὸ ὕδωρ εἰσέπιπτε δὲν φαίνεται σήμερον, ἀλλ' ὡς προείρηται, αἱ ἐν καιρῷ γαλήνης καταστάζουσιν ὀλίγαι ψεκάδες πίπτουσιν ἐπὶ τῆς καὶ ὑπὸ τοῦ Πausανίου μνημονευομένης πρὸ τοῦ βράχου πέτρας. Ἀπορίας ὅμως οὐ μικρὰς ἄξιον εἶναι διὰ τί ὁ ἄλλως τε ἀκριβὴς καὶ λεπτολόγος Πρόδοτος σιωπᾷ περὶ τῶν ιδιοτήτων τοῦ ὕδατος τούτου, ὧν ἕνεκεν οἱ Ἀρκάδες ὑπέλαβον αὐτὸ ὡς ὕδωρ τῆς Στυγός.

Ὁ περιηγητὴς Πausανίας, τοῦ ὁποίου τὰ βήματα ἡ φιλοθεαμοσύνη καὶ ἀκράδαντος πρὸς τὴν πάτριον μυθοθηκεύειαν πίστις ὠδήγησαν ἐκεῖ δὲν περιγράφει, ὡς ἐδικαιούτο τις νὰ ἐλπίσῃ, ἀκριβῶς τὸν ῥοὺν καὶ τὸ πᾶσόν τοῦ ὕδατος καθότι ἐνῶ τοῦτο ἀνέκαθεν, ὡς καὶ ὁ Πρόδοτος μαρτυρεῖ, καὶ ἐπὶ τῶν

ἡμερῶν αὐτοῦ, καὶ νῦν ὀλίγον ἀναβλύζον καὶ καταλισθαίνον ἐκ τοῦ βράχου καταστάζει ἐπὶ τῆς προσγαιίου καὶ ὀλίγον προηοῦς πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῶν πέτρας ἐν εἶδη ψεκάδων, ἅμα τῇ καταπτώσει ἐξατμιζομένων, ὁ περιηγητὴς λέγει α τὸ δὲ ὕδωρ τοῦ ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ τοῦ παρὰ τὴν Νῶνακριν στάζον ἐκίπτεται μὲν πρῶτον εἰς πέτραν ὕψηλὴν, διεξελθὼν δὲ διὰ τῆς πέτρας εἰς τὸν Κραθὶν ποταμὸν κάτεισι . . . ». Ἰσως ὁ μυθόπιστος περιηγητὴς δὲν ἐτόλμησε νὰ πλησιάσῃ πρὸς τοὺς πόδας τῶν στυγερῶν ἐκείνων βράχων φοβηθεὶς μήπως αἱ κατασταλάζουσαι ψεκάδες τὸν ἢ πλησιάσας δὲν διείδεν ἐκ τοῦ φόδου τὰς ἐπὶ ταῖς σπηλαιοειδεῖς πόδας τοῦ βράχου ἀναπληθύνοντας τέσσαρας μελανύδρους πηγὰς, ὧν τὸ ὕδωρ καταβροχιζόμενον διέρχεται τῶντι διὰ τῆς μνημονευομένης ὑπ' αὐτῶν πέτρας, καὶ ἐνούμενον ἀκολουθῶς μετ' ἄλλων, κατακρημνίζεται εἰς τὸν Κραθὶν (Παυσανίας, βιβλ. II, κεφ. 15T).

Ἐσαύτως καὶ ὁ γεωγράφος ἀναφέρει μὲν μετὰ θετικότητος τὸ ὕδωρ τοῦτο, ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἐνόμισεν ὅτι δι' ἐνὸς μόνου ἐκ τοῦ Λύροκορίνθου βλέμματος ἡδύνατο νὰ περιηγηθῇ τὴν Πελοπόννητον, ὡς καὶ εἰς πᾶμπύλλα ἄλλα Πελοποννησιακά, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἐξωλισθήσεν εἰς παχυλὰς πλάνας. « Περὶ Φενεὸν δ' ἔστι, λέγει, καὶ τὸ καλούμενον Στυγὸς ὕδωρ, λιθαδίον ὀλεθρίου ὕδατος νομιζόμενον πρὶν » τὰ ὅποια ἀντικρὺς καὶ πρὸς τὰ μυθολογούμενα, καὶ πρὸς τὰ πράγματα αὐτὰ, καὶ πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Περδοδοῦ, Παυσανίου, Πλουτάρχου καὶ πολλῶν ἄλλων περὶ τῆς Ἀρκαδικῆς Στυγὸς γραφέντα ἀπάδουσι (10) (Στράβωνος βιβλ. 8, κεφ. 4).

Πρὸς τοῦτοις τὸ ὕδωρ τοῦτο, κατὰ τὸν Παυσανίαν, οὐ μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰς τὰ ζῶα, ἐφ' ὧν τὸ πρῶτον δοκιμὴ ἐγένετο, ἐπέφερε τὸν θάνατον, ἀλλ' εἶχε καὶ τὴν ιδιότητα τοῦ διαλύειν πάντα τὰ μετάλλινά, πηλινὰ καὶ παντοῖα ἄλλα σκεύη εἰς ἃ ἤθελε τις ἐναποθέσει αὐτὸ, ιδιότητα, ἣν μόνον ἡ ὀπλὴ τῶν ἵππων ἡδύνατο νὰ οὐδετερώσῃ (11) « Ὑαλος μὲν γὰρ καὶ κρύσταλλος καὶ μύρρις καὶ ὅσα ἐστὶν ἀνθρώποις ἄλλα λίθου ποιούμενα, καὶ τῶν σκευῶν τὰ κεράμια τὰ μὲν τῆς Στυγὸς τοῦ ὕδατος ῥήγνυται· κερατὶνα δὲ καὶ ὀστεῖνα, σιδηρὸς τε καὶ χαλκός, ἐτι δὲ μόλυβδος τε καὶ κασιτερος καὶ ἄργυρος καὶ τὸ ἥλεκτρον ὑπὸ τούτου σήπεται τοῦ ὕδατος καὶ δὴ καὶ τὸ ὕδωρ οὐ δύναται τῆς Στυγὸς ὀπλὴν ἵππου βιάσασθαι μό-

νην, ἀλλ' ἐμβληθὲν κατέχευται τε ὑπ' αὐτῆς καὶ οὐ διεργάζεται τὴν ὀπλὴν (Παυσαν. αὐτόθι).

Σημειώσεως δὲ καὶ προσοχῆς ἀξία, πιθανολογούσα ἐν μέρει τὰς ἐνυπαρχούσας τυχὸν τὸ παλαι, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου διὰ φυσιολογικὴν τινα αἰτίαν ἐκλιπούσας τοῦ ὕδατος τούτου ιδιότητος, εἶνε καὶ ἡ ἀντιδηλητηρίου ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου μνημονευομένη γρητὶς αὐτοῦ, σφλασσομένου ἐντὸς ὄνειου χηλῆς, ἡ ὁποία οὐδετέρου τὴν σπητικὴν αὐτοῦ ιδιότητα. Αὐτὸς ἐξ ἑτῆ μετὰ τὸν κεραυνόβολον τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου θάνατον, ἀνακρίσεων αὐστηρῶν περὶ τοῦ τρόπου αὐτοῦ γενομένων, διεσπάρη καὶ ἡ φήμη ὅτι ἐδηλητηριάσθη διὰ τοῦ ὕδατος τῆς Ἀρκαδικῆς Στυγὸς. α Τὸ δὲ φάρμακον (ἐννοεῖ τὸ ὕδωρ τῆς Στυγὸς) ὕδωρ εἶναι ψυχρὸν καὶ παγετώδες ἀπὸ πέτρας τινὸς ἐν Νῶνακριδι οὔσης, ἣν ὥσπερ δρόσον λεπτὴν ἀναλαμβάνοντες εἰς ὄνον χηλὴν ἀποτίθενται. Τῶν γὰρ ἄλλων οὐδὲν ἀγγείων στέγειν, ἀλλὰ διακόπτειν ὑπὸ ψυχρότητος καὶ δριμύτητος (Πλουτάρχος ἐν βίῳ Ἀλεξ., §. 67).

Περὶ τῆς Ἀρκαδικῆς Στυγὸς ἔγραψαν καὶ ἐκ τῶν Λατίνων Πλίνιος ὁ φυσικὸς καὶ ὁ Οὐιτρίκιος ἀπαριθμοῦντες σχεδὸν τὰς ὑπὸ τοῦ Παυσανίου μνημονευομένας τοῦ ὕδατος αὐτῆς ιδιότητας, αἰτία τῶν ὁποίων νομίζει ὁ δεύτερος ὅτι ἦτον ἡ ὑπερβάλλουσα αὐτῶν ψυχρότης καὶ δριμύτης, ὑπὸ μόνης τῆς ἡμιορείου χηλῆς (mulina ungula) δυνάμεναι νὰ οὐδετερωθῶσιν. α est in Arcadia, λέγει ὁ Οὐιτρίκιος, Nonacris nominatu terrae regio, quae habet in montibus ex saxo stilantes frigidissimos humores. Haec autem aqua, Στυγὸς ὕδωρ nominatur, quam neque argenteum, neque aeneum neque ferreum vas potest sustinere, sed dissilit et dissipatur. Conservare autem nihil aliud potest, nisi mulina ungula (de Architectura L. VIII. CIII).

Τοιαύτη τις ἦτο ἡ Στύξ, καὶ τοιαῦται αἱ τοῦ ὕδατος αὐτῆς φθοροποιαὶ ιδιότητες. Τὴν Στύγα, φυσικῶς τῷ λόγῳ, μίαν καὶ μόνην ἀρχὴν οὖσαν ἐγέννησαν (12) καὶ ἐτετραπλασίασαν οὐχί, ὡς φαντάζονται τινες ὁ Ὅμηρος, ὅστις δὲν ἐποίησε ἵνα πλάσῃ ἰθανικὸν κόσμον, οὐχί οἱ σύγχρονοι καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ποιηταί, ἀλλ' ἡ θερμὴ, ἡ θρησκευτικὴ, καὶ γόνιμος τῶν παναρχαίων ἡμῶν προγόνων φαντασία. Ὑποβέτω λοιπὸν ὅτι πρὸ τοῦ Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου, πρὸ τῆς ἐπαχῆς τῶν ὁποίων ἦσαν ἀναντιρρήτως ἐρριμμένοι οἱ θεμέλιοι τῆς μυθοθησκείας λίθοι, ὅτι περιεπλανᾶτο μόνον ὁ περὶ τῆς καταχθονίας Στυγὸς ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου μνημονευόμενος μῦθος, τὸν ὁποῖον

(10) Καὶ ὁ Κ. Πουκεβίλ καταδεικνύων τὴν οὐσιώδη ταύτην τοῦ Στράβωνος πλάνην θεωρεῖ ἀναγκαιοτάτην τὴν διόρθωσιν τοῦ κειμένου του. Ἰσως ὁ γεωγράφος ἐξώκειλεν εἰς τὴν πλάνην ταύτην καὶ διὰ τὸν προλεχθέντα λόγον καὶ διὰ τὴν περὶ τὸν Φενεὸν ὑπαρχούσαν ὀλεθρίαν πηγὴν, ἣν οἱ Φενεῖται ὕδωρ τῆς Στυγὸς ἐνόμιζον (Παυσανίας βιβλ. 8 κεφ. 19).

(11). Θανατηφόρον καὶ διαλυτικὴν ἢ σπητικὴν τῶν μετ' ἄλλων ιδιότητα ἔχοντα ὕδατα ἢ νεωτέρα φυσιολογία δὲν γνωρίζει. Ἐν Ἀμερικῇ λέγεται ὅτι ὑπάρχει ποταμὸς εἰς τοῦ ὁποῖου τὸ ὕδωρ ἀναποσθὲν εἰς χαλκοῦν σκεῦος δύναται προϊόντος τοῦ χρόνου νὰ τὸ διαλύσῃ.

(12) Εἰς τῶν Αἰγυπτιαστῶν καὶ ὁ Κ. Νόελ προσπαθεῖ ἐτυμολογικῶς, μυθολογικῶς, καὶ ἱστορικῶς νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ Στύξ ἦτο μία τῶν, κατ' αὐτὸν, ἐκ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Ἑλλάδα μετανευθεισῶν θεοτήτων. Ἀναφέρει λοιπὸν (Dictionnaire de la Fable p. 648) ὅτι, κατὰ τινὰ Αἰγυπτιακὴν παράδοσιν καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡτολεμίου μνημονευομένην, ἡ Ἰσις ἐνευροῦσα τὰ διεσκορπισμένα ὀστέα τοῦ ὑπὸ τοῦ Τυφάνος κρηουργηθέντος ἀδελφοῦ τῆς Ἰσίδος ἐνταφίασεν αὐτὰ πλοῖον πηγῆς τινος, Στυγὸς καλουμένης. Ὁ Πρόδοτος (βιβλ. 2, §§ 40, 41, 59, 245,) ὁμιλῶν περὶ Ἰσίδος

ἡ παράδοσις δὲν ἀφῆκε νὰ ἐνταφιασθῇ εἰς τὴν λήθην. Προκατειλημμένοι ἐκ τούτου οἱ ἄνθρωποι καὶ μὴ μόνιμον τὴν κατοικίαν τῆς Στυγὸς, ὡς καὶ τῶν ἄλλων θεῶν, ὑποθέτοντες, φερόμενοι δὲ πρὸς τοὺς ὄντες καὶ εὐκόλως καὶ συχνῶς μεταναστεύοντες, ὅπου εἴλεπον ὕδωρ τι ἐξ ὑψηλῶν βράχων καταλειθόμενον, ἢ πηγὴν ἔχουσαν ιδιότητά τινα ἐκεῖ ἐνόμιζον, ὅτι κατῴκει ἡ Στύξ καὶ ὅτι ἐκεῖνο ἦτο τὸ διχθυλλούμενον ἀφύετον αὐτῆς ὕδωρ. Ἐντεῦθεν προέκυψαν καθ' ἡμᾶς αἱ τέσσαρες Στύγες, καὶ εὐχερύτερον καὶ ἀσφαλέστερον δύναται τις ἐπὶ τοῦ ἑδάφους τούτου τῆς ὑποθέσεως πατῶν νὰ συμφιλιώσῃ τὰς μυθώδεις περὶ Στυγὸς ἀντινομίας. Ὁ σοφὸς Καραῆς παραδέχεται ἐναντίαν ὑπόθεσιν, ἥτις μὲν ὅλον τὸ βαθύτατον πρὸς τὴν μνήμην τοῦ ἀνδρὸς σέβας δὲν μᾶς πείθει. Ἐπίσης δὲν δύναμαι νὰ παραδεχθῶ καὶ τὴν παρομοίαν περὶ τούτου γνώμην τοῦ Κυρίου Κοντογόνου.

Ὁ ἀγρὸς τῆς φιλολογίας καὶ ἀρχαιολογίας ἐκάστου ἔθνους εἶναι νομίζω ἐν πρώτοις αὐτοῦ καὶ μόνον τοῦ ἔθνους κτῆμα, ἐπομένως εἰς τὴν τῶν ἀκανθιδῶν καὶ χερσιδῶν τούτων μερῶν ἐκχέρτῳσιν καὶ καλλιέργειαν ὀφείλει ἕκαστος κατὰ τὰς δυνάμεις του νὰ συντρέχῃ. Ἐκ τῆς ιδέας ταύτης ὁρμώμενος ἐγγραψα ἀναρμοδίως λόγῳ ὕλης τὴν παρούσαν περὶ τῆς Στυγὸς ἐν γένει καὶ τοῦ ὕδατος αὐτῆς διατριβήν, οὐ τὸν μυθολόγον ἢ ἀρχαιολόγον ἐπαγγελλόμενος, οὐδὲ πολυμαθείας ἐπιδείξιν ἐπιζητῶν, ἀλλὰ, τὸ ὁμολογῶ εἰλικρινῶς, μόνον ἵνα καὶ ὡς πρὸς τοῦτο κεντήσω τὴν πλευρὰν τῶν εἰδικῶς περὶ ταῦτα ἐνασχολουμένων.

Παν. Δημητρίου.

Φοιτητὴς τῆς Νομικῆς Σχολῆς.

καὶ Ὅσιριδος δὲν μνημονεῖται τοῦτο. Δὲν ἐρμηνεύμεν νὰ καταλείψωμεν τὸν παραλογισμόν τοῦ Κ. Νοῦλ καθ' ὅσον ὁ Ἰδιὸς μυθολόγος ἐν τῇ μυθολογικῇ αὐτοῦ καθολικότητι καὶ ἀπερικεφαλαίᾳ περιπίπτει περὶ τούτου εἰς ἀντίθεσιν, ἀναφέρον ἀλλαγῇ (αὐτόθι page. 298), ὅτι ὁ Ὅσιρις ἐδοκίμασεν καὶ ἐρρίφθη ὑπὸ τοῦ Γουανὸς εἰς τὸν Νεῖλον. τοῦ ὁποίου τὸν νεκρὸν ἀναζητήσαντα ἡ Ὅσιρις ἀνέυρεν ἐν τῇ Φοινίκῃ, καὶ, ἀνακομίσασα, ἐνετάφισεν ἐν τῇ Ἰδιῳ, πόλει τῆς Αἰγύπτου, ὅπου τῷ ἀνήγειρε καὶ μεγαλοπρεπέστατον μνημεῖον. Ὁ Κ. Νοῦλ ἀδικεῖ τὴν ὑψηλὴν, τὴν γόνιμον καὶ ζωηρὰν τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος φαντασίαν καὶ καθόλου τὴν Ἑλληνικὴν μεγαλοφυΐαν νομίζον ὅτι ἐδανείσθη καὶ τὴν Στύγα παρὰ τοῖς παχυλῆς καὶ τερατώδους θρησκευτικῆς τῶν Αἰγυπτίων φαντασίας. Ἡ ὑψηλὴ, ἢ καλλιπάρης, ἢ περικαλλὴς καὶ σεμνὴ τῶν προγόνων μας μυθοθησκία, ἀλλ' οὐ σκότους οἷσα διεσπινάσθη μὲν ὅμα τὸ φῶς τῆς ἀληθείας ἀνέτειλε, δὲν ζῇ κατὰ σέρκα πλέον, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ περικαλλὴ καὶ λαμπρὰ ἱμάτια καὶ ὅστις αὐτῇ, διασωθέντα, συνδιέσωσεν καὶ τὸ θεῖον κάλλος καὶ θάρσος αὐτῆς, πάντας καταγοητεύοντα καὶ καταθαμβοῦντα.

ΠΙΘΗΚΕΣ.

— ο —

Ὁ Αἰνναῖος, καταπρυχόμενος βεβαίως ὑπὸ παρηξυσμοῦ μετανθρωπίας, κατέλαξε μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ μεγάλα εἶδη τῶν πιθήκων, καὶ παρὰ τὸν λογικὸν ἄνθρωπον ἔβλεπε τὸν ἀνθρώπου τρωγανόδητον, τὸν ἄνθρωπον σατυρον, κτλ. ἐξ ὅλων δὲ τούτων συνεκρότησε τὴν κλάσιν τῶν πρώτων, ἥτοι τῶν τῆς ἀνωτέρας τάξεως ζώων. Κατ' εὐτυχίαν ὅμως ἡ νεώτερα ἐπιστήμη, ἀποσκορακίσασα τὴν ἀτοπὸν ταύτην συναρμοσσίαν, ἀπῆλλαξε τὸν λογικὸν ἄνθρωπον τῆς ἀποτροπαίου αὐτοῦ συνοδείας. Ὁ Βυρρῶνος καὶ ὁ Κυθιέρως ἀπέδειξαν πρὸς τοὺς ἄλλους ὅτι, ἂν ὁ πίθηξ ἔχει χεῖρας καὶ πόδας ὁμοίους πρὸς τοὺς ἡμετέρους, δὲν ἴσταται ὅμως ὡς καὶ ἡμεῖς ὄρθιος μετὰ τῆς αὐτῆς εὐθύτητος καὶ τῆς αὐτῆς στερεότητος· διότι οἱ ταρσοὶ τῶν ποδῶν του, κοῖλοι ὄντες, δὲν ἐφάπτονται ὅπως καὶ οἱ ἡμέτεροι ὁλοκλήρως τῆς γῆς.

Οἱ δὲ νεώτεροι φυσιολόγοι μετὰ τὸν ἄνθρωπον ἔταξαν τὴν κλάσιν τῶν πρώτων, περιλαμβάνουσιν τὰ τετράχειρα ζῶα. Ὁ Κυθιέρως, καὶ τοι τοσοῦτον ἀσχοληθεὶς εἰς ἀνέυρεσιν λειψάνων προκατακλισμαίων ζώων, εἶπεν ὅτι οὐδὲν δεξιῶν ἔγχε πύθηκος αἰήσαντος εἰς εἶδος ἐκαλειφθέν, ὅτι ὅμως ἦτο πιθανὸν νὰ εὑρεθῇσι τοιαῦτα. Καὶ τοῦντι ἀνεκαλύφθησαν τὸ 1837 ἔτος καὶ εἰς Ἀγγλίαν, καὶ εἰς Γαλλίαν, καὶ εἰς Ἑλλάδα, καὶ εἰς Ἀσίαν, οἱ δὲ φυσιολόγοι δεξιόζουσιν ὅτι οἱ πίθηκες συνυπῆρχον μετὰ τῶν ἄλλων ζώων πρὸ τῆς τελευταίας γεωλογικῆς μεταβολῆς, καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς δημιουργίας αὐτῶν μέχρι τῆς τῶν ἀνθρώπων, παρήλθεν ἱκανὸν διάστημα χρόνου. Πρέπει λοιπὸν νὰ εἰπώμεν μετὰ τῆς Γραφῆς ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ τελευταῖον καὶ τὸ τελειότερον τῶν κτισμάτων τοῦ Θεοῦ.

Περίεργος ὅμως ἡ τύχη τοῦ πίθηκος! Ὁ ἄνθρωπος ἤρχισε τρέμων ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ τοσοῦτον μάλιστα ὥστε καὶ πεπολιτισμένα ἔθνη, ὡς πάλαι οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Ἰνδοί, ἐλάτρευσαν αὐτὸν ὡς θεόν. Καὶ μεταξὺ τῶν ἱερογλυφικῶν τῆς Αἰγύπτου εὐρίσκωμεν τὸν πίθηκα τὸν καλούμενον ἀναδρουάδα, ὡς ἐμβόλημα τοῦ δευτέρου Ἑρμοῦ, ἢ τοῦ θεοῦ Τὸθ, ἐφευρέτου τῆς τέχνης τοῦ γράφειν. Ὁ Ὀραπόλλων λέγει ὅτι ὅσας εἰσήγετό τις τῶν πιθήκων τούτων εἰς νάον, ὁ ἱερεὺς προσῆγεν ἐνώπιον αὐτῶν ἀνάκτιον, κάλαμον καὶ ἐλάνην, διὰ νὰ γνωρίσῃ ἂν τῷ ὄντι ἦτο σοφός. Πολλάκις δὲ ἀπεικονίζετο ὁ πίθηξ οὗτος κρατῶν ἢ παρατηρῶν τὴν πλάστιγγα δι' ἧς ἐζύγιζε τὰς ψυχὰς ὡς ἀνώτατος δικαστής. Οὕτως ποῖς ὁ λογικὸς ἄνθρωπος εἰς ζῶον ἀνέβητε τὴν περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς ἀθανάτου ψυχῆς του ἀπόφασιν. Ἐπὶ τῶν μνημείων ὁ πίθηξ ἀραδρουάς παριστάνεται φέρων μακρὸν ῥύγχος καὶ μακρὰς τρίχας εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς ὅμους, παρομοιαζούσας φενάκην.

Ἀλλὰ καὶ σήμερον ἐτι οἱ Ἰνδοὶ τιμῶσιν ὡς ἥρωα πίθηκά τινα καλούμενον παρ' αὐτῶν Οὐλμάν, εἰς δὲ ἀποδίδουσι τὴν ἀρπαγὴν πολυτίμου τινὸς καρποῦ